

DİL, MİLLETİN TUTKALIDIR*

Harun BİLGİLİ

Sömürgeciliği ilke edinmiş ülkeler; beyinleri uyuşturan bilişim çağında, Türkçemizi boyunduruğa vurup bizi diledikleri yere sürüklemektedirler. Müstemlekeci devletleri dil savaşlarının tek suçlusu saymak, acımasızca bir yaklaşım olacaktır. Suç ortakları ise yüceliğini yadsıyan, soyunu sopunu hor gören, kendi köküne kibrit suyu döken, Batı hayranı, ayran delisi ve sağgörüsüz yurttaşlarımızdır. Dil-kimlik kırımını karşısında Türkçe şuur ve gururu oluşturabilmek için aşağıdaki yöntemlere başvurulabilir:

1) **Özenti Vergisi:** Dükkânlar, mağazalar, alışveriş merkezleri, üretim evleri, basın-yayın kuruluşları, inşaat şirketleri, ulaşım ve konaklama şirketleri, eğlence hizmeti veren işletmeler, bilişim ve iletişim şirketleri, araç kiralama şirketleri, futbol takımlarının lisanslı ürün mağazaları, televizyon kanalları, bankalar ve hastaneler başta olmak üzere birçok kuruluş -gereksinimi yabancı dil özentileri sebebiyle- dilimizin yozlaşmasına neden olmaktadır. Girişimciler; kuruluşlarına, ürettikleri mallara, diktikleri konutlara, çıktıkları yayınlara, uyguladıkları tarifelere, başlattıkları kampanyalara yabancı isim vermektedirler. Bahsi geçen girişimciler; caydırıcı oranlarda “Özenti Vergisi”ne tabi tutuldukları takdirde, dildeki yozlaşmanın bir nebze de olsa önüne geçilebilir. Girişimcilerin okkalı bir özenti vergisi uygulamasından sonra, Türkçe ad talep etmeleri muhtemeldir. Bu durumda ise özüne dönmek isteyen işletmelere; para ve emek harcatmadan, prosedür işkencesi çekirtmeden Türkçe ad verilmelidir. Hatta kısmi zamanlı vergi muafiyetine de gidilebilir.

* “Dilimiz Kimliğimizdir” Makale ve Deneme Yarışması’nda makale türünde Seçici Kurul Özel Ödülü almıştır.

2) **Akıllı Telefon Uygulaması ve Küresel Mobil İletişim Şirketleri Vastasıyla Vatandaşlara Sunulan Yabancı Sözlere Karşılıklar Uygulaması:** İOS, Android, Windows vs. akıllı telefon yazılımı şirketleriyle anlaşma imzalanarak “Yabancı Sözlere Karşılıklar” veri tabanı, sistem uygulaması olarak kullanıcıların hizmetine sunulmalıdır. Söz konusu akıllı telefon uygulaması grafik, fotoğraf, video, çevirim içi dil oyunları, köken bilimi (etimoloji) ve telaffuz gibi özellikleriyle zengin bir içerik barındırmalıdır. Güncellenebilir ve kişiselleştirilebilir nitelikte olmalıdır. Ayrıca “Yabancı Sözlere Karşılıklar” veri tabanı, cep telefonlarına ileti olarak gönderme yöntemiyle de Türk vatandaşlarının hizmetine sunulmalıdır. Söz gelimi “ergonomik” sözcüğünün kökenini ve karşılığını öğrenmek isteyen bir vatandaş, “ergonomik” yazıp Türk Dil Kurumunun kuruluş tarihi olan 1932’ye ücretsiz ileti gönderip “Fr. kullanışlı, elverişli” cevabını alabilmelidir.

3) **Türk Edebiyatının Seçkin Eserlerini Genç Kuşaklara Tanıtmak Amacıyla Hazırlanan Görüntülü Sözlüklü Sanal Kitaplar:** Türk edebiyatının seçkin eserleri, görüntülü sözlük içeren sanal kitaplar biçiminde yeni nesillere sunulmalıdır. Genç kuşağın anlamakta güçlük çektiği Arapça, Farsça kökenli eskimiş söz ve söz öbekleri (tamlamalar, ön ve son eklerle türetilen sıfatlar, birleşik fiiller, terimler, tabirler vb.) görüntü, ses, metin ve fotoğraf dosyalarıyla açıklanmalıdır. Sanal kitaplar, eğitim ve öğretim yılı başında öğrencilere ücretsiz dağıtılmalıdır. Ayrıca bu kitaplar, öğretmenlerin denetiminde, öğrencilerimize okutularak yurt çapında yarışmalar düzenlenmesi sağlanmalıdır.

Görüntülü sözlükler; sadece köken, anlam ve telaffuzla sınırlı kalan kuru bilgiler içermemelidir. Söz gelimi, Fuzûlî’nin “Dest-bûsı arzûsuyla ger ölsem dostlar / Kûze eylen toprağım sunun anınla yâre su” (Dostlar, eğer el öpme arzusuyla ölürsem toprağımı testi yapın, sevgiliye onunla su verin.) beytini inceleyen bir öğrenci, beyitle ilgili güncel haberleri de öğrenebilmelidir:

Fuzûlî’nin Vasiyeti Beş Asır Sonra Yerine Getirildi

Ünlü Divan şairi Fuzûlî’nin “Dest-bûsı arzûsuyla ger ölsem dostlar / Kûze eylen toprağım sunun anınla yâre su” beytinde dile getirdiği vasiyeti, Trabzon 88. Yıl Anadolu Lisesi öğrencilerince yerine getirildi. Kütahyalı ustalar, Fuzûlî’nin Bağdat’taki mezarından alınan topraktan, Hazreti Muhammed’i (s.a.v.) simgeleyen kırmızı gül motifli iki testi yaptılar. Fuzûlî’nin ölüm yıl dönümü olan 11 Ocak’ta, Mescid-i Nebevî’nin girişine, bu testilerden su döküldü.

Altı çizili “dest” sözcüğüne tıkladığında şu bilgilere ulaşabilmelidir: Farsça kökenli *dest* sözcüğü, el (tutma organı) anlamına gelmektedir. Anlam ilişkisi kurabilmek için aşağıdaki sözcükleri inceleyiniz:

testere: El bıçkısı.

derdest: Ele geçirme, yakalama, tutma.

deste: Bir elin tutacağı miktar, tutam, avuç.

abdest: El suyu.

destek: Elcik, tutamak.

testi: Elde taşınabilen toprak kap.

Öğrenciler, “kûze” sözcüğüne tıklayınca Farsça kökenli sözcüğün *testi*, bardak anlamlarına geldiğini ve ham maddesi toprak olan el sanatları dosyasını açınca da Nevşehirli Çömlekçi Mehmet’in maharetli ellerinden testinin yapılışını öğrenebilmelidirler. “Su Kasidesi”ni neyin yanık sesinden dinleyebilmelidirler.

Mehmed Âkif’in *Safahat*’ını okuyan bir öğrenci, görüntülü sözlükten Âkif ile *Hasbihâl* tiyatrosunu izleyebilmelidir.

Ve serin serviler altında kalan kabrinde

Her seher bir gül açar; her gece bir bülbül öter.

Yahya Kemal’in *Kendi Gök Kubbe* isimli eserini tahlil eden bir öğrenci, “serin” sözcüğünü tıkladığında ise meselenin “ılık ile soğuk arası”ndan ibaret olmadığını ve serin sözcüğünü servilerin sıfatı yapabilmek için on yıl düşünen Yahya Kemal’in Türkçe hassasiyetini kavrayabilmelidir.

Dede Korkut, *Mesnevî*’den Seçmeler, *Yunûs Emre Divanı*’ndan Seçmeler, *Çağlayanlar*, *Çile*, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, *Devlet Ana*, *Nutuk* ve *İnce Memed* başta olmak üzere Türk edebiyatının seçkin eserlerinin görüntülü sözlüklü sanal kitapları hazırlanmalıdır.

4) Türk Bilim İnsanlarına, Sanatçılara, Üreticilerine ve Girişimcilerine Yönelik Süreli Yayınlar: Türk bilim insanları, buluşlarına Türkçe ad koymanın önemini henüz kavrayamamışlardır. Türk mühendislerin kafa yordığı, Türk işçilerin alın teri döktüğü bir teknoloji devrimini “direct drive” olarak adlandıran ve “Yüzde yüz elektrikli Türk malı otomobili biz ürettik!” deyip adını “Etox” koyan bir zihniyetin “dil-millî kimlik ilişkisi”nden bihaber olduğu gayet açıktır. Yorumladıkları güftelere bakarak genç şarkıcılarımız için de aynı kanyaya varabiliriz:

*Sana aşkı minimum minimum minimum...
Sana öfkem maksimum maksimum maksimum...*

*Ben seni seçtim, tahminin doğru!
Yasla başımı hadi degajeme doğru.*

*İnternetteyim, çetteyim.
Birden webcamini açtı.
Diskomastık...*

*Hip hop değil, ragafon çaldı.
Tip top oynayanlar ortayı sardı.
Hop hop döktüren biri vardı.
Stop stop!*

*Je t'aime ille de je t'aime
Emret uğruna dağları aşıp gelem!
Je t'aime mecburen je t'aime
Emret önünde diz çöküp aşka gelem!*

*Hey baby, baby!
Come on baby!
Come on baby, gel yanıma.
Come on baby, gir kalbime.*

Türk Dil Kurumu, genç şarkıcılarımıza özel *Bestelik Şiirler* adında aylık dergi hazırlamalıdır. Dergide, hedef dinleyici kitlesine hitap edebilecek nitelikte beşeri aşk, özlem, sitem, kıskançlık, yalnızlık vs. ana duyguların örüldüğü şiirler yer almalıdır. Arzu eden şarkıcılar, dergiden beğendikleri şiirleri besteletip yorumlayabilmelidirler.

Yazı kadrosu, şarkıcılarımızda “Türkçeye sahip çıkma yönünde millî şuur” oluşturabilecek türde metinlere sıkça yer vermelidir.

Türk üreticiler, söz gelimi mobilya üreticileri, ürettikleri yatak, yemek ve oturma odası takımlarının neredeyse tamamına yabancı isim vermektedirler: Queen, Carmen, Sleep Futuro, Bianco, Friendly, White Chocolate, Eternity, Star Atlantis, Princess, Spring, Fyona...

Bir mobilya mağazasına girdiğimizde “Yastığının Rüyası yatak odası takımı”, “Talas oturma odası takımı”, “Gürbüz bebek odası takımı” gibi isimlerle karşılaşmıyoruz. Bu nedenle Türk Dil Kurumu, yerli üreticilerimiz için *Türk Malına Türkçe Ad* isimli aylık dergi hazırlamalıdır. Dergide, yerli üretim mallara Türkçe ad önerileri yer almalıdır. Örneğin yerli üretim oturma odası takımlarımız için şu isimler önerilebilir: Geniş Aile, Kut, Konuksever, Türk Kahvesi, Yıldız, Gönül Şenliği, Huzur, Osmanlı, Görkem, Bereket, Gönenc, Ferah, Candan, Gülen Yüzler, Dostlar Meclisi, Bahar Esintisi, Bayram Havası, Hoşsohbet, Çağdaş, Gündedün...

Derginin yazı kurulu, üreticilerimize “Türkçenin sömürülmesi karşısında milli bir duruş ve duyuş” kazandırabilecek edebî türlere yer vermelidir.

5) Yabancı Dillerden Alınmış fakat Dilimize Henüz Yerleşmemiş Kelimelerin Yerine Halkın Benimseyip Kullanabileceği Karşılıklar Türetebilen Dil Uzmanları Yetiştirmek Amacıyla Seçkin Üniversitelerimizde Lisans Programları Açılması: Ne yazık ki Türkçeye akın eden yabancı sözcüklere karşılıklar türetme konusunda iç açıcı bir tabloyla karşı karşıya olmadığımız aşikârdır. Aşağıdaki gazete haberi, yabancı sözlere karşılıklar türetebilme başarımızı özetler niteliktedir:

TDK, ‘özçekim’ tutmayınca ‘selfie’ için yeni öneri getirdi: Görçek

Türk Dil Kurumunun dergisi için kaleme alınan bir yazıda, 1940’larda Türkiye’de ilk kez yapılan düzeneğe atıfla “görçek” kelimesinin kullanılması önerildi.

Selfie sözünün karşılığı olarak vatandaşlar internet üzerinden yapılan ankette “özçekim”i önerdi ama kullanımı yaygınlaştırılmadı. Türk Dil Kurumu, Fikret Kaftanoğlu’nun Türkiye’de kişinin kendi fotoğrafını çekebileceği düzeneği ilk olarak 1940’larda yaptığını ve “görçek” adını verdiğini belirterek, “Selfie sözü ileriki günlerde gündemden düşmez ve ‘özçekim’ karşılığı da bundan daha fazla yaygınlaşmaz ise yeni bir öneri için ilk aday ‘görçek’ karşılığı olmalıdır.” dedi.

TDK’nin yayın organı Türk Dili dergisinde Âdem Terzi’nin kaleme aldığı “Mucit İnsanlar Fotoğrafhanesi Yahut Emrullah Ali’nin Selfie Makinesi” başlıklı yazıda, ilk selfie aletinin 1940’lı yıllarda Fikret Kaftanoğlu tarafından yapıldığı vurgulandı. Yazıda, düzeneğine “görçek” adını veren Kaftanoğlu’nun, patentini daha sonra Emrullah Ali Yıldız’a devrettiği ifade edildi.

Yazıda, “selfie”nin karşılığı olarak “özçekim”i kullanan duyarlı insanların sayısının zamanla artmasına rağmen farklı sebeplerle yabancı sözleri

tercih edenlerin de çok fazla olduğuna dikkat çekildi. TRT ve devlet kurumlarının “özçekim” karşılığını kullandığı fakat bunda da bir düzenden söz etmenin zor olduğunun vurgulandığı yazıda şöyle denildi: “Geçmiş dönemlerde yabancı sözler için önerilen bazı karşılıklar yaygınlaşmamları sebebiyle değiştirilmiş, yerlerine yeni karşılıklar önerilmiştir. şu aşamada yaygınlığı ‘selfie’ biçiminden az olsa da ‘özçekim’ karşılığının hiç benimsenmediği söylenemez. Bununla birlikte ‘selfie’ sözü ileriki günlerde gündemden düşmez ve ‘özçekim’ karşılığı da bundan daha fazla yaygınlaşmaz ise yeni bir öneri için ilk aday ‘gör- çek’ karşılığı olmalıdır.” Yazıda, “selfie”nin Türkçe karşılığını belirlemek için vatandaşa soran TDK’ye bin iki yüz öneri geldiği ve bunların içerisinden “özçekim” karşılığının seçildiği hatırlatıldı. Vatandaşların önerilerinden bazıları şöyle: “Bakçek, bençek, bençekim, fotoben, bensel, çekendi, fotokendi, görçek, kendi, kendiçek, kendiçekim, kendifoto, kendikem, kendil, kendimce, kendince, kendis, otofoto, önçekim, özçek, özçeki, özçekim, özfoto, özpoz, sençek, yüzçek.”

Sözcük türetmek, uzmanlık gerektiren özel bir iştir. Yabancı sözlere halkın benimseyip kullanabileceği karşılıklar türetebilecek uzmanlar yetiştirmenin bir yolu da bu amaç doğrultusunda eğitim ve öğretim veren bir lisans programından geçmektedir.

Bu nedenle ülkemizin seçkin üniversitelerinde “Sözcük Türetme Uzmanlığı” lisans programı açılmalıdır. Sözü edilen bölümden mezun olan öğrenciler, “Sözcük Türetme Uzmanı” sıfatıyla Türk Dil Kurumuna atanmalıdırlar.

Türetilen karşılıklar, ne kadar nitelikli olursa olsun, sözcüğün yaygın kullanım kaderini halk belirleyecektir. Özenti, sıra dışılık arayışı, gizemli olma kaygısı, aşağılık duygusuna kapılma, anlaşılmayarak kendine aydın havası katabilme, ıstılah paralama, havalı olma arzusu, çıktığı kabuğu beğenmeme, çağdaşlaşma yanılığı, vurdumduymazlık, aymazlık gerekçeleriyle anamızın ak sütü gibi Türkçemizi yetersiz gören, sığ bulan ve örseleyen yurttaşlarımızın zihninde ve gönlünde yükselmesi gereken ses: Dilimi çürüterek bindiğim dalı kesiyorum. Yozlaşıyorum, mankurtlaşıyorum, levantenleşiyorum, monşerleşiyorum... Kifayetsiz olan kim? Türkçe mi yoksa benliğimi bulamayan gönlüm mü? Meğerse bugüne kadar konuştuğum dil ne İngilizce ne de Fransızcaymış, düpedüz arsızcaymış! Biz, at koşturduğumuz yerleri adalet ve hoşgörüyle tanıştırmak yerine onlar gibi sömürseydik; Türkçe de “dünya dili(!)” olurdu!.. İtalyanca “gusto” yerine “beğeni”yi, Fransızca “kriter” yerine “ölçüt”ü, “marjinal” yerine “aykırı”yı, “empoze” yerine “dayatma”yı, İngilizce “trend” yerine “eğilim”i, Fransızca “dominant” yerine “baskın”ı,

“konsept” yerine “anlayış”, “konsensüs” yerine “uzlaşma”yı, “Natürel” yerine “doğal”, “kaos” yerine “kargaşa”yı, “absürt” yerine “saçma”yı, tutsaklık yerine özgürlüğü, Batı hayranlığı yerine Türklüğü, soysuzluk yerine asaleti, haysiyetsizlik yerine şerefi, eğilmek yerine dimdik durmayı yeğlemeliyim artık!...

Kaynaklar

BİLGİLİ, Harun, *Arsızcadan Türkçeye*, Karina Yayınevi, Ankara 2014.

_____, *Edebiyat Kasabı*, Karina Yayınevi, Ankara 2015.

BÂKİLER, Yavuz Bülent, *Sözün Doğrusu I*, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul 2003.

BEYATLI, Yahya Kemâl, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2017.

ÇALIŞKAN, Âdem, *Fuzûli'nin Su kasidesi ve Şehri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1992.

YILMAZ, Aykut, (11.07.2016). “TDK, ‘özçekim’ tutmayınca ‘selfie’ için yeni öneri getirdi: Görçek” Erişim tarihi: 10.10.2017, <http://www.haberturk.com>

AA Yaşam Haberleri, (28.01.2014). “Fuzûli'nin Vasiyeti Beş Asır Sonra Yerine Getirildi” Erişim tarihi: 10.10.2017, <http://www.sabah.com.tr>